

УДК 336.2

П. В. Пивовар,

к. е. н., асистент, Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИРОБНИЦТВА ТА ВИКОРИСТАННЯ БІОПАЛИВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

P. Pivovar,

Ph.D., Assistant Professor, Zhytomyr National Agro-ecological University. Zhitomir

LEGAL BASIS BIOFUELS PRODUCTION AND USAGE BY AGRICULTURAL ENTERPRISES

Розглянуто правові засади виробництва та використання біопалива сільськогосподарськими підприємствами. Виокремлено основні групи суб'єктів ринку біоенергетики України. Всі нормативно-правові акти в галузі біоенергетики запропоновано розглядати в контексті наступних груп: нормативно-правові акти, що формують податкову базу процесу виробництва та використання біопалива; нормативно-правові акти в яких закріплені основи державної підтримки; нормативно-правові акти щодо формування стратегії розвитку ринку біопалива. Проаналізовано Податковий кодекс України в контексті оподаткування виробників і споживачів біопалива та виробників обладнання для виробництва біопалива. Розглянуто основні положення нормативно-правових документів сфери біоенергетики та досліджено їх ефективність та результативність. Сформовано напрями подальшого розвитку правового забезпечення ринку біопалива задля подальшого підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств.

Considered the legal principles of production and use of biofuels farms. Author determined basic groups of subjects bioenergy market of Ukraine. It suggests that all regulations in the field of bioenergy seen in the context of the following groups: regulations that form the tax base of the production process and the use of biofuels; regulations which fixed the foundations of government support; regulations on development strategy biofuels market. Analyzed the Tax Code of Ukraine in the context of taxation biofuel producers and consumers and manufacturers of equipment for the production of biofuels. The basic principles of legal documents areas of bioenergy and investigated their efficiency and effectiveness. Formed areas for further development of legal support biofuels market to improve the efficiency of agricultural enterprises.

Ключові слова: законодавче регулювання, альтернативні види палива, біопаливо, біоенергетичні культури.

Key words: legal regulation of alternative fuels, biofuels, bioenergy culture.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У процесі інтегрування економіки України в Європейський економічний простір вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники зіткнулись з проблемами матеріально технічного забезпечення, зростанням цін на енергетичні ресурси та дотриманням екологічних норм світової спільноти. Ці проблеми потребують нагального вирішення, бо в найближчому майбутньому можливий катастрофічний стан продовольчої безпеки країни. Одну із ключових ролей при вирішенні даної проблеми має відігравати держава, формуючи об'єктивні правила функціонування та розвитку для суб'єктів аграрного сектора економіки, при цьому не порушуючи нормативно-правові вимоги як України, так і країн партнерів.

Розвиток біоенергетики в аграрному секторі економіки дозволить наблизитись до вирішення розглянутих вище проблем. Але для забезпечення даного розвитку необхідно відповідне правове поле, формування якого має займатись держава.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Означеними питаннями займаються багато вчених-економістів та практиків як в Україні, так і в світі, зокрема: Г.М. Калетнік, С.С. Дев'яткіна, В.О. Дубровін, М.П. Ковалко, Б.П. Варнавський, С. Азар, Ван ден Броєк, В. Дорнбург, Е. Смітс, А. Фаїдж, Б. Фишер, К. Хеймлінк, М. Хоовґвйк.

МЕТА, ОБ'ЄКТ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є вивчення правових засад та перспектив розвитку ринку біопалива в сучасних умовах поглиблення глобальних проблем світової економіки. Предметом дослідження виступає правове поле виробництва біопалива як система взаємовідносин суб'єктів вітчизняної енергетичної та сільськогосподарської систем. Об'єктом дослідження є продовольча та енергетична безпека України. Для дослідження використано індуктивний, дедуктивний, аналітичний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Біопаливо є альтернативою традиційним видам палива, отриманим із нафти. Постійно зростаючий на нього попит у довгостроковій перспективі може сильно змінити ситуацію на світовому ринку енергоносіїв. До того ж досить гостро на сьогодні стоїть питання екологічної безпеки суспільства.

Виконання даних задач у стратегічній перспективі передбачає перехід від індустріальної до постіндустріальної енергетики, незалежної від традиційних викопних ресурсів природи, і, одночасно, більш екологічно чистої. Такий високотехнологічний уклад для паливно-енергетичного балансу, за оцінками спеціалістів, може скластися не раніше середини ХХІ століття. В цьому зв'язку в багатьох країнах світу стало помітно активізуватися використання альтернативних джерел енергії, і зокрема, біоресурсів для енергетичних цілей, що здатні в подальшому хоча б частково доповнити або замінити вуглеводневі джерела, що виснажуються, тим самим зробивши перехід від сучасної кризової до майбутньої стійкої енергетики більш плавним і таким, що управляється [1].

Враховуючи сучасний стан ринку біопалива можна виділити наступні суб'єкти даного ринку (рис. 1). Потрібно відмітити, що всі суб'єкти дуже тісно взаємопов'язані між собою.

Всі нормативно-правові акти можна розділити на три групи:

— нормативно-правові акти, що формують податкову інфраструктуру процесу виробництва та використання біопалива;

— нормативно-правові акти, в яких на державному рівні закріплені основи державної підтримки виробників біопалива та обладнання для виробництва біопалива;

— нормативно-правові акти щодо стратегії розвитку ринку біопалива.

Податковим кодексом України встановлено, що тимчасово звільняються від оподаткування податком на прибуток до 1 січня 2020 року суб'єкти 2,3 та 4 груп (пункту 15 підрозділу 4 розділу ХХ ПКУ), зокрема:

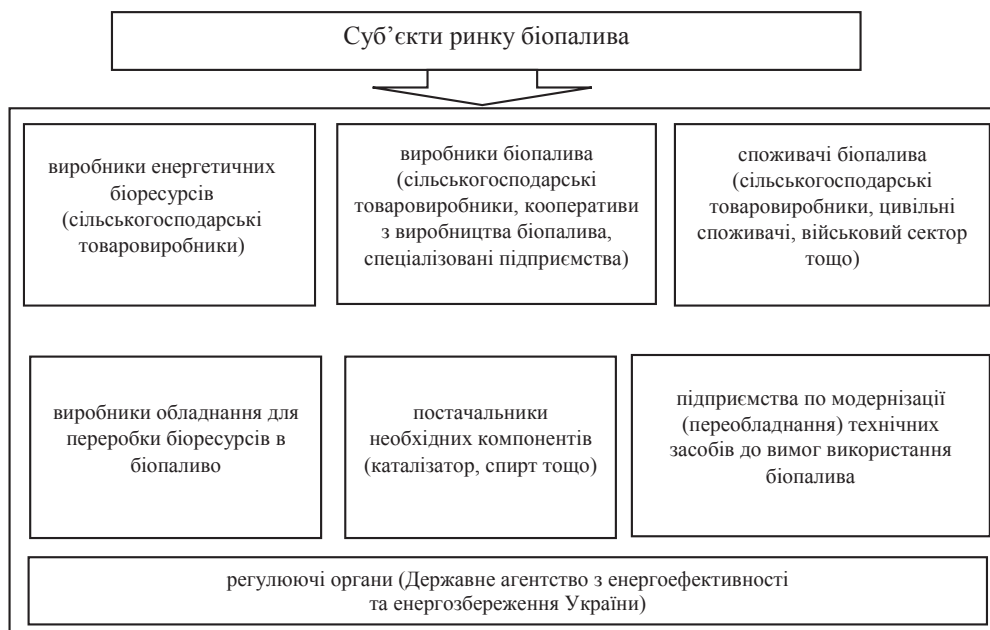
— прибуток виробників біопалива, отриманий від продажу біопалива;

— прибуток підприємств, отриманий ними від діяльності з одночасного виробництва електричної і теплової енергії з використанням біологічних видів палива та/або виробництва теплової енергії з використанням біологічних видів палива;

— прибуток виробників техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону України "Про альтернативні види палива" для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин та енергетичних установок, які споживають біологічні види палива, одержаний від продажу зазначеної техніки, обладнання та устаткування, що були вироблені на території України [3].

Відповідно до Пункт 2 підрозділу 2 розділу ХХ ПКУ тимчасово, до 1 січня 2012 року звільняються від сплати податку на додану вартість операції з:

— постачання техніки, обладнання, устаткування, визначених статтею 7 Закону Украї-

Рис. 1. Суб'єкти ринку біопалива України

ни "Про альтернативні види палива", на території України;

— імпорту за кодами УКТ ЗЕД, визначеними статтею 7 Закону України "Про альтернативні види палива", техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції існуючих і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива, якщо такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні, а також технічних та транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, якщо такі товари не виробляються в Україні [3].

Виробники біопалива мають право на справляння акцизного податку за ставкою 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту із:

— біоетанолу, що використовується підприємствами для виробництва бензинів моторних сумішевих із вмістом біоетанолу, етилтрет-бутилового етеру (ЕТБЕ), інших добавок на основі біоетанолу;

— біоетанолу, який використовується для виробництва біопалива [3].

Згідно з підпунктом 166.3.7 пункту 166.3 статті 166 розділу IV ПКУ, споживачам — фізичним особам (платникам податку на доходи фізичних осіб), які використовують біопаливо, дозволено включити до складу податкової знижки суму коштів, сплачених платником податку у зв'язку із переобладнанням транспортного засобу, що належить платникові податку, з використанням у вигляді палива моторного сумішевого, біоетанолу, біодизелю, стиснутого або скрапленого газу, інших видів біопалива. Тобто, податкова знижка дає право зменшити об'єкт оподаткування податком на доходи фізичних осіб [2].

Закон України про енергозбереження, прийнятий 01.07.1994 р., передбачає, крім іншого, і заходи з підготовки фахівців у галузі енергозбереження. У статті 7 цього закону зазначено: "Виховання ощадливого ставлення до використання паливно-енергетичних ресурсів забезпечується шляхом навчання і широкої популяризації та пропаганди економічних, екологічних і соціальних переваг енергозбереження. Знання у сферах енергозбереження і екології є обов'язковими для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням паливно-енергетичних ресурсів" [7]. Розглянуте вище положення практично не виконується, оскільки для кваліфікованої підготовки відповідних спеціалістів у галузі енерго- і ресурсо-

збереження необхідні спеціалізовані педагогічні кадри для навчальних закладів усіх рівнів. А такі кадри ціленаправлено і в достатній кількості жоден ВНЗ на сьогодні в Україні не готує [7].

З метою диверсифікації джерел енергії, зокрема відновлюваних, урядом було затверджено програму "Етанол" та Програму розвитку виробництва дизельного біопалива відповідно постановами Кабінету Міністрів України від 4 липня 2000 р. № 1044. Спиртовими заводами протягом 1998—2004 років виготовлено близько 54 тис. тонн біоетанолу. Проте через відсутність законодавчого врегулювання обов'язковості використання біоетанолу для нафтопереробних підприємств при виробництві палива, моторних сумішей, суттєве подорожчання сировини (меяси) та у зв'язку з виявленням на ринку палива значної кількості підробок виробництво біоетанолу було припинено з 1 січня 2005 року [4].

З метою визначення правових, економічних, екологічних та організаційних засад використання альтернативних джерел енергії та сприяння розширенню їх використання у ПЕК 20 лютого 2003 р. було прийнято Закон України Про альтернативні види палива [5] та Закон України "Про альтернативні джерела енергії" визначаються основні засади (принципи) державної політики у сфері альтернативних джерел енергії, до яких відносяться наступні: — принцип нарощування обсягів виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, з метою економічного витрачання традиційних паливно-енергетичних ресурсів та зменшення залежності України від їх імпорту шляхом реструктуризації виробництва і раціонального споживання енергії за рахунок збільшення частки енергії, виробленої з альтернативних джерел. Згідно з положеннями Енергетичної стратегії, частка альтернативних джерел енергії в загальному паливно-енергетичному балансі має зрости до 19 % у 2030 році [8].

Однією з вимог ЄС щодо країн-кандидатів до вступу є досягнення 6 % використання відновлювальних джерел енергії у національному енерговиробництві. В Україні наразі цей показник ледь сягає 3 %. Одним з важливих кроків до вирішення цієї проблеми є прийнятий закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння виробництву та використанню біологічних видів палива", що набув чинності з 1 січня 2010 року гарантує звільнення від оподаткування прибутків виробників біопалива на 10 років, що отримано від

його продажу. Також дією Закону звільняються від оподаткування ПДВ операції з імпорту техніки, обладнання, устаткування, які працюють на альтернативних видах палива, а також використовуються для реконструкції наявних і будівництва нових підприємств із виробництва біопалив до 1.01. 2019 р. [6].

ВИСНОВКИ ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, проаналізувавши правові засади використання та виробництва біопалива можна визначити, що правове поле процесу виробництва та використання біопалива в Україні знаходиться на стадії формування та становлення. Враховуючи всі розглянуті вище положення можна сформулювати основні перспективні правові шляхи подальшого розвитку ринку біопалива (в контексті сільського господарства):

- 1) стимулювання виробників біопалива через зниження податкової ставки;
- 2) фінансова підтримка виробників біопалива та виробників обладнання для виробництва біопалива через державні дотації та субсидії;
- 3) стимулювання науково-технічного розвитку через розроблення державних наукових програм для науковців;
- 4) зобов'язати нафтопереробні підприємства вносити в склад палива не менше 15 % біопалива;
- 5) розробка нормативно-правових актів щодо стимулювання створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з виробництва біопалива.

Література:

1. Коляденко С.В. Проблеми та перспективи розвитку ринку біопалива в Україні та світі [Електронний ресурс] / С.В. Коляденко, Д.А. Коляденко. — Режим доступу: <http://www.bioenergy.gov.ua/sites/default/files/articles/195.pdf>
2. Плахтій Т.Ф. Законодавча і нормативна база України та ЄС виробництва і використання біопалива [Електронний ресурс] / Т.Ф. Плахтій, В.Ю. Драчук. — Режим доступу: <http://www.bioenergy.gov.ua/sites/default/files/articles/235.pdf>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Голос України. — 2010. — № 229—230. — 12 квітня.
4. Про альтернативні види рідких і газоподібних палив: Закон України № 1391 XIV від 14.01.2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rada.gov.ua
5. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 № 555-IV [Електрон-

ний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння виробництву та використанню біологічних видів палива: Закон України від 21.05.2009 № 1391-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2009. — № 40. — С. 577.

7. Про енергозбереження: Закон України № 75/94-ВР від на 01.08.1994 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80>

8. Про схвалення енергетичної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. №145-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=145%E0-2006-%F0>

References:

1. Koliadenko, S.V. and D.L. Koliadenko, (2013), "Problems and prospects of the biofuel market in Ukraine and abroad", *Naukovi pratsi IBKiTsB*, vol. 19, available at: <http://www.bioenergy.gov.ua/sites/default/files/articles/195.pdf> (Accessed 12 June 2015).
  2. Plakhtij, T.F. and Drachuk, V.Yu., "The legislative and regulatory framework of Ukraine-EU production and use of biofuels", *Naukovi pratsi IBKiTsB*, vol. 19, available at: <http://www.bioenergy.gov.ua/sites/default/files/articles/235.pdf> (Accessed 12 June 2015).
  3. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", *Holos Ukrainy*, vol. 229—230.
  4. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Law "On Alternative Types of Liquid and Gas Fuel", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555-15> (Accessed 12 June 2015).
  5. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), Law "On Alternative Energy Sources", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555-15> (Accessed 12 June 2015).
  6. Verkhovna Rada of Ukraine (2009), Law "On Making Amendments to some laws of Ukraine to promote the production and use of biofuels", *Holos Ukrainy*, vol. 40.
  7. Verkhovna Rada of Ukraine (1994), Law "On Energy-Saving", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80> (Accessed 12 June 2015).
  8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), Order " On approval of the Energy Strategy of Ukraine till 2030", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80> (Accessed 12 June 2015).
- Стаття надійшла до редакції 22.06.2015 р.*